

UN TRESOR ANOMENAT MEY RAHOLA

Es recupera la història i part de l'arxiu d'una pionera de la fotografia artística dels anys trenta

TEXT JORDI ROVIRA
FOTOS MEY RAHOLA

Retrat de Mey Rahola als anys trenta, abans de l'esclat de la Guerra Civil. La fotografia és obra de la seva germana, Pilar Rahola de Falgàs

“Sabíem que la meva besàvia feia fotografies. El meu avi ho comentava. Però ningú li donava més importància”. Lluís Bertran recorda la imatge, llunyana, que a la seva família tenien de la Mey Rahola. A Can Xirau, la casa del seu avi a Cadaqués, hi havia tres boniques fotografies de velers antics fetes per la seva besàvia però, més enllà de formar part del paisatge domèstic d'aquella llar, no s'havien aturat a pensar què hi havia al darrere. “Ens semblava natural, com si totes les besàvies dels anys trenta es dediquessin a fer fotos des de la coberta d'un veler”, admet.

El 2009, després de la mort del seu avi, Bertran comença a remenar, sense èxit, els armaris de la casa a la recerca d'algun material. Dos anys més tard, durant un viatge amb amics, Roser Martínez, —fotògrafa i videògrafa que Bertran coneix des de la infantesa—, els explica que ha iniciat un màster d'Humanitats i que tenia pensat dedicar la tesina a la història de la fotografia. “Vaig comentar que tenia una besàvia fotògrafa i el tema li va interessar de seguida, sobretot pel fet de ser dona. Jo llavors no tenia una consciència clara de quin grau d'excepcionalitat tenia ser dona i dedicar-se a la fotografia als anys trenta”, admet Bertran.

El primer tram de la investigació el va fer Martínez mentre Bertran —editor científic a l'Instituto Complutense de Ciencias Musicales habituat a la recerca en història

Hi ha professionals que han excel·lit dins el seu àmbit però que, per una raó o una altra, resten oblidats en les cròniques del seu temps. I si això passa sovint amb homes, en el cas de les dones, víctimes per una invisibilitat crònica, encara és més habitual. El cas de Mey Rahola és un d'aquests casos. Va ser una pionera avançada al seu temps exercint la fotografia artística quan la mirada femenina era poc més que una excepció. La recent investigació de la seva figura i obra a poc a poc està aconseguint posar-la al lloc que li pertoca.

de la música— li anava obrint les portes familiars, dels uns i dels altres. “L'única cosa que sabíem —recorda Martínez— és que es tractava d'una dona als anys trenta que feia fotografies i que hi havia tres fotografies al menjador de la casa de Cadaqués”.

Ràpidament, Martínez va identificar algunes fotografies en publicacions de l'època i va buscar als àlbums familiars per veure si identificava més fotografies de la Rahola. Martínez i Bertran, doncs, van començar

AVUI DIA, JA S'HAN LOCALITZAT UNS TRES-CENTS NEGATius I MÉS DE SIS-CENTES CÒPIES ORIGINALS, MOLTES EN GRAN FORMAT, DE LA SEVA OBRA

a estirar el fil tot parlant amb familiars que havien conegut la besàvia Remedios i recuperant imatges dispersades després de la mort de l'autora. Nou anys després, ja han recopilat un fons amb sis-centes còpies originals —moltes de gran format— i tres-centes negatius. I han localitzat fotografies de Rahola en diferents arxius institucionals. “Un resultat que mai ens hauríem imaginat quan vam començar la investigació”, admet Martínez.

INFLUÈNCIES FAVORABLES

Però, qui era Mey Rahola? María de los Remedios Rahola de Falgàs va néixer a León un llunyà 25 de març de 1897 i era

la gran de set germans. Els seus pares eren Francisco Rahola Puignau, un prestigiós enginyer en el camp del ferrocarril, i Consuelo de Falgàs i de Pouplana, membre d'una família de la petita noblesa empordanesa.

La feina del pare va provocar que visquessin en diferents ciutats castellanes si bé els estius anaven a Cadaqués. Rahola es va formar a Madrid, on va estudiar la carrera de piano, malgrat que el que va acabar marcant-la fou la fotografia, afició del seu pare —que col·leccionava càmeres fotogràfiques— que va transmetre a tres de les filles. “De tota

manera, el pare mor quan la Mey només té vint anys, el 1917, i ella, que sapiguem, no començarà a fer fotografies fins al cap de quinze anys”, aclareix Bertran.

Quatre anys després de la mort del pare, Rahola es va casar amb Josep Xirau Palau, destacat jurista i polític progressista figurenc. El matrimoni, per causa de la carrera de Xirau, va residir a Sevilla, Berna, Roma i, finalment, a Barcelona. A la capital catalana, i un cop els seus tres fills comencen a anar a escola, Rahola s'interessa per la fotografia. I el seu marit no s'hi oposa. Tot i això, Bertran aclareix que “el veritable còmplice de la Mey, més que impulsor, és el seu cunyat farmacèutic i fotògraf afici-

onat, Joan Xirau Palau”. Amic de joventut de Dalí i un dels primers aficionats que va tenir una Leica a Espanya, el seu cunyat li va ensenyar les tècniques de revelatge a la rebotiga de la farmàcia. “Però el coratge de llançar-se a l’arena pública i els premis que va guanyar són mèrit únic de la Mey Rahola”, precisa Bertran.

CONTEXT PROPICI

Totes les informacions apunten al tarannà modern de Rahola, una dona atenta a les inquietuds estètiques del seu temps. Era esportista i feia fotografies, dues aficions que llavors acostumaven a ser practicades pels homes. També era aficionada a la navegació a vela, afició que compartia amb el seu marit. El 1935 fins i tot guanyaria la Copa Fèmina de vela.

Les regates i creuers estiuencs amb l’*Alai*, el veler familiar, li van permetre fer una fotografia marítima de gran originalitat. “És una modernitat visible ja en el seu aspecte físic. Als retrats, apareix amb el cabell curt, amb pantalons, fent de marinera o amb la càmera penjada del coll. La seva filla gran, la Teresa, ens ho va confirmar: era una dona d’idees modernes, tolerant, oberta a tot, independent i divertida”, assegura Bertran.

Un cop establerts a Barcelona, amb una situació benestant i amb més temps lliure, als anys de la Segona República és quan

té lloc la major projecció pública de la seva obra. Eren temps propicis. “Hi ha una efervescència en el terreny creatiu i en el polític, concretament pel que fa a la dona, que la devia animar a intervenir en l’esfera pública com a fotògrafa, però també com a esportista Tot i que ella es tria el seu propi cercle d’amistats, les nombroses relacions del seu marit, que formava part del pinyol de l’elit republicana, ho devien afavorir”, apunta Bertran.

Tot apunta, doncs, que Rahola —que signava simplement com a Mey— va començar a fotografiar pels volts de 1930. I, pocs anys després, ja rebia comentaris elogiosos de les revistes especialitzades i guanyava premis i va ser una de les primeres dones

ALS RETRATS D'ÈPOCA, RAHOLA APAREIX AMB EL CABELL CURT, AMB PANTALONS, FENT DE MARINERA O AMB LA CÀMERA PENJADA DEL COLL

espanyoles reconeguda en l'àmbit de la fotografia artística gràcies a la seva exitosa participació en concursos, exposicions i publicacions.

Prova d’això és que, el 1934, va ser l’única dona a tot l’Estat que va participar —com a fotògrafa no adscrita a cap organització— en la tercera edició del Saló Internacional d’Art Fotogràfic de Barcelona i va participar al concurs fotogràfic Catalunya 1934,

organitzat pel diari *El Día Gráfico*. Allà va rebre tres guardons i va ser l’única dona entre tots els premiats. En aquest certamen, només un 7% dels 600 participants eren dones, tal com confirma una investigació de Montserrat Baldomà, fotògrafa, historiadora i conservadora de patrimoni fotogràfic, sobre aquest tema.

D’altra banda, el 1935, va il·lustrar un reportatge a la revista femenina *Claror* i al març de 1936 va rebre la medalla de plata del XII Concurs Anual de l’Agrupació Fotogràfica de Catalunya, mesos després d’haver-s’hi incorporat com a sòcia. També va exposar una sèrie de fotografies en aquesta institució i, més tard, al IV Saló Internacional d’Art Fotogràfic, just abans del cop d’estat militar. “L’etapa històrica de la Segona República va ajudar la dona a ser visible en cercles que fins aleshores havien estat completament masculins. Així i tot, la Mey serà l’única dona premiada per l’Agrupació Fotogràfica de Catalunya abans de la Guerra Civil espanyola”, afirma Martínez.

Una prova més que va ser una pionera de la fotografia artística és que quan Rahola exposava i rebia elogis encara faltaven dues dècades perquè es constituís el Grup Femení de l’Agrupació Fotogràfica de Catalunya (AFC). No seria fins el 1956 que es va crear el germen que impulsaria la presència femenina en l’entitat, on destacarien dones com Carme García de Ferrando, Rosa Szücs o Rosa Mir.

En l’etapa inicial de la seva fotografia, l’obra de Rahola parteix dels postulats pictorialistes que dominaven l’AFC. Després evoluciona cap a una recerca de nous punts de vista i de delicades geometries. Una evolució paral·lela a la del seu amic i mentor, el reconegut fotògraf Antoni Campañà, amb qui faria un reportatge fotogràfic per Espanya durant la primavera de 1936.

Fotografia -sense títol- de Mey Rahola feta l'any 1935, una època en la qual la seva obra va aconseguir força visibilitat. © Hereus de Mey Rahola

“La seva mirada es nodreix d’influències externes i contemporànies, està informada i coneix la fotografia pictoralista, però va més enllà. Coneix la fotografia europea i també la dels seus coetanis nacionals, majoritàriament feta per homes, com Antoni Campanyà, o Joaquim Pla Janini, per exemple, ara bé la selecció dels temes, fan de la fotografia un retrat explícit de les seves idees (prou lliberals) per a l’època”, explica Silvia Omedes, directora de la Fundació Photographic Social Vision.

EL TALL DE LA GUERRA

Com a tantes persones, la Guerra Civil li va truncar la vida. La victòria franquista va suposar l’exili a França, ja que tant el seu marit —diputat a Madrid i protagonista de la reforma universitària a Catalunya— com

els seus dos cunyats estaven estretament vinculats als partits republicans, catalanistes i d’esquerres.

ÉS L'ÚNICA DONA PREMIADA PER L'AGRUPACIÓ FOTOGRÀFICA DE CATALUNYA ABANS DE LA GUERRA CIVIL ESPANYOLA

La primera etapa de l’exili, van passar-la entre Lió i Arcachon, a la costa atlàntica, on el matrimoni freqüenta Manuel Azaña, malalt, de qui Rahola fa les últimes fotografies conegudes. Però al començar la Segona Guerra Mundial definitivament es traslladen a Lió amb els fills. I davant la necessitat d’ingressos per mantenir la família, Rahola va convertir una afició en la seva feina, treballant com a assistent en un

estudi de fotografia i, posteriorment, recorrent els pobles de la regió com a retratista. Una feina que porta a terme, tal com detalla Martínez, “en un moment en què hi ha demanda de fotografies de carnet per fer les targetes d’identitat i per enviar als familiars

que són lluny i que no es poden visitar a causa del conflicte bèl·lic”.

El laboratori el tenia al minúscul apartament familiar de Lió. Revelava a la cuina, de nit, i feia retrats per encàrrec al menjador. Acabada la guerra, el seu marit comença a treballar a la UNESCO i Rahola abandona l’activitat professional. El 1947 van a viure a Vaucresson, als

IMAGINARI MASCULÍ

Com passa tantes vegades, el gènere ha marcat l’interès que pot despertar una persona. Lluís Bertran recorda que a la seva família la memòria dels avantpassats té molta importància però admet que, bàsicament, pivotava entorn dels homes, fet que feia que la seva besàvia quedés en un segon pla. “L’imaginari familiar girava al voltant del meu besavi, que havia tingut una trajectòria pública brillant i que la generació dels meus pares havia conegut, a diferència de la Mey, que va morir el 1959. Descobrir que la besàvia havia estat un personatge com a mínim igual d’interessant va ser una petita revolució íntima”, assegura.

afores de París. Allà ella fa una vida molt independent. En estar menys compromesa políticament que el marit, després de 1945 torna amb certa llibertat a Espanya. Així, consta que va fer creuers estiuecs pels

EXPOSAVA I REBIA ELOGIS DUES DÈCADES ABANS QUE ES CONSTITUÍS EL GRUP FEMENÍ DE L'AGRUPACIÓ FOTOGRÀFICA DE CATALUNYA

ports de França i d'Itàlia amb el seu marit, així com estades sovintejades a Cadaqués i a l'hotel que la seva filla regentava als Alps. També va fer un viatge a Algèria. Va seguir fent fotografies, de nou com a aficionada, sobretot durant les estades a Cadaqués i als Alps. Amb tot, la seva mirada havia canviat. “L'aposta estètica que porta a terme després de la Guerra Civil espanyola i de la Segona Guerra Mundial —afirma Martínez— té més a veure amb la fotografia humanista francesa que amb la

fotografia que es fa a Espanya”. La raó del canvi és que a Lió havia conegut el treball de l'estudi de fotògrafs Blanc et Demilly, que apostava per una estètica diferent del que es feia als cercles artístics espanyols.

Retirada de la vida professional i establerta als afores de París, Rahola continua fent fotografies per plaer,

immortalitzant la família, els viatges o prenent imatges d'un grup de dansa francès al qual acompanya amb l'acordió. Finalment, l'agost de 1959 mor d'un ictus a Vaucresson. Tenia seixanta-dos anys.

ARXIU DISPERS

Després de morir, les fotografies de Rahola es van repartir informalment, com un record, entre el vidu, els fills, els parents i els amics. Part del seu arxiu ha estat

reunit de nou gràcies a la investigació de Bertran i Martínez. Una part substancial de l'obra artística anterior a la Guerra Civil en forma de còpies d'època de mig i gran format, sovint firmades, van aparèixer entre les imatges que la família havia conservat, amb cura, en caixes i sobres on es llegia *Mamá* o *Maman*. D'aquesta època també s'han localitzat fotografies en col·leccions públiques com la dels arxius de la Diputació de Barcelona o del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya. És la part recuperada més important en qualitat i en quantitat.

“També ens han arribat còpies elegants de l'etapa de l'exili. De negatius, en canvi, ens n'arriben menys. Una part es devia perdre ja en el moment de l'exili”, opina Bertran. Rahola va començar a numerar els seus negatius a partir de 1945 —al final de la seva vida s'apropaven a la xifra de 3.000— de manera que saben que han recuperat poc més d'un 10% del que va produir

Imatge -sense títol- feta entre 1933 i 1936 de Mey Rahola on apareixen diferents persones d'esquena a la costa del Cap de Creus. © Hereus de Mey Rahola

PREMIS MONTSERRAT ROIG 2020

PERIODISME I COMUNICACIÓ SOCIAL DE BARCELONA

barcelona.cat/premis-montserrat-roig

Ajuntament de
Barcelona

Imatge de Mey Rahola d'una saeta a Sevilla a l'any 1936. © Hereus de Mey Rahola

entre 1945 i 1959. “Però no descartem que un dia, obrint un armari, n’apareguin més”, assegura el seu besnet.

En canvi, l’obra de l’etapa professional a Lió entre 1940 i 1945, quasi no tenen res perquè la família es va desfer d’aquell material. “Però estem segurs que hi ha d’haver fotos de la Mey en moltes col·leccions familiars de la regió de Lió. De fet, ens consta, per la seva filla, que en acabar la Segona Guerra Mundial, membres

EXILIADA A FRANÇA, DURANT L’OCUPACIÓ ALEMANYA, PER TAL DE MANTENIR LA FAMÍLIA, RAHOLA VA TREBALLAR COM A FOTÒGRAFA

de famílies jueves que havien sobreviscut a l’Holocaust s’acostaven a demanar-li còpies dels retrats familiars fets abans de

la deportació. Eren l’últim record dels qui havien marxat als camps i no havien tornat”, afirma Bertran.

RECONeixEMENT CREIXENT

El Museu de l’Empordà, primer, i el MNAC, després, s’han interessat en els darrers temps en l’obra de Rahola. Actualment, ambdues institucions estan treballant en un projecte d’exposició monogràfica.

En paral·lel, Bertran i Martínez treballen amb la Fundació Photographic Social Vision, que els assessora i acompanya en la difusió de l’obra fotogràfica de Rahola. “Em sorprèn

—admet Omedes— el relat de vida de la Mey explicada pel seu besnet, la gran tasca d’investigació feta al llarg de deu anys, i

quan veig les fotografies m’emociono de veure la qualitat expressiva i molt poètica que tenen, i el bon estat de conservació de les còpies d’època, tenint en compte que són còpies dels anys trenta. Sorpren sempre conèixer un tresor fotogràfic i sobretot la vida d’una dona singular i molt avançada a la seva època”.

Gràcies a aquest treball en equip l’obra de Rahola ja ha participat en l’onzena Biennal Xavier Miserachs de Palafrugell, al festival internacional de fotografia In-Cadaqués i a la fira Art Photo Barcelona. “Com passa amb tants projectes, després de quasi deu anys d’apassionada dedicació i de recerca, veure que l’obra de la Mey Rahola s’enlaira de nou i que altres se l’apropien és una gratificació immensa”, assegura Bertran.

“Mai no hauria imaginat, —prosegueix— coneixent només les fotos que hi havia penjades a casa, que arribaríem a reunir prop de mil peces entre positius i negatius, a més de diversos àlbums. Tot i que, a la seva època, hi va haver desenes d’altres dones aficionades a la fotografia, poques van assolir el reconeixement públic que va rebre la Mey i molt poques van practicar una fotografia tan clarament vinculada als valors de la modernitat (l’esport, la velocitat, la dona nova). I, el que és pitjor, si ho van fer, no se’n conserva pràcticament res. Avui sabem que el cas de la Mey és únic”. Ç

Més informació a:

@meyrahola › Perfil d'Instagram on s'informa de la recerca i de les activitats lligades a la Mey Rahola

;) **girona**
emociona
aquí ho vius tot